

CİLT 10, SAYI 4, NİSAN 1982

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) NİSAN 1982

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü :

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı Ali Koçman**

Yazı İşleri Müdürü :

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri Ertuğrul İhsan Özol**

**Adres : Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9
Eimadağ - İstanbul**

Telefon : 46 24 12

**Görüş'teki yazılar, kaynak olarak, TUSİAD -
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.**

Basıldığı Yer : Nurtan Matbaası - İstanbul

Tel. : 22 73 27 26 46 35

Bu Sayıda

1982 Bütçesi ve Fon Uygulamaları	4
Merkez Bankası Bankalar İlişkileri	9
Buğday Stokları	12
Altın Bir Yılda % 34 Oranında Değer Kaybetti	14
Ülkemizde Televizyon Piyasası	16
İşten Çıkarma Son Çare Değil	19
Devlet Subvansiyonları	21
Dış İnşaat ve Mühendislik Hizmetlerindeki Sorunlar	24
İşin Bölüşülmesi	27
Japon İhracat Sigorta Sistemi	29
Erken Veya Esnek Emeklilik	31

1982 Bütçesi ve Fon Uygulamaları...

Fon belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için ayrılmış olan ve gerektiğinde kullanılmak üzere bir hesapta hazır tutulan paralardır. Bütçe uygulamalarında fon birbirinden tamamiyle farklı iki anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, bütçede belirli bir ödenek ayırarak çeşitli programlara ve faaliyet / proje bazında dağıtım yetkisini Maliye Bakanlığına veya Bakanlar Kuruluna bırakmaktadır. Fondaki ödeneğin arttırılma konusunda aynı merciler yetkili kılınabilmektedir. Örneğin «Bütçede Yatırımları Hızlandırma Fonu», devlet memurları için konulan ek ödenek bu tür fonlardır.

Bütçe uygulamalarında ikinci fon anlayışı bazı kamu harcamalarının bütçe kuralları di-

şında gerçekleştirilmesini amaç'ar. Bazı kamu hizmetlerinin nitelikleri nedeniyle bu harcamalarının genel malî düzenleme ilkelerine ve yasalara uyulmaksızın özel kurallar içinde gerçekleştirilmesi kamu yararına görülebilmektedir. (Halktan toplanan yardımlarla kurulan fonlardan olduğu gibi).

Bütçe uygulamalarının genel kuralları dışında bir fon uygulamasına ihtiyaç duyulmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunların başında bazı kamu hizmetlerinin gerektirdiği hızlı karar verme ve uygulama zorunluluğuna bütçe kurallarının uymamasıdır. İkinci önemli nedeni ise, bütçenin yıllık olma ilkesinin koyduğu sınırı aşma amacından kaynaklanmaktadır.

Kamu kesiminde fon uygulamalarında kâr amacı güdülmez. Yapılan ödemeler çoğunlukla alt yapı yatırımları gibi geri dönüşü olmayan harcamalardır veya düşük faizli ve uzun vadeli kredi uygulamalarıdır, geri dönüşler çoğu kez sembolik niteliktedir. Fonların yetişmemesi halinde Bakanlar Kurulu kararı ile arttırılabilmektedir.

Ülkemizdeki fon uygulamaları kaynağını özel yasalardan ve bütçe yasalarına konulan özel hükümler ve ödenek kodlarından almaktadır. 1982 yılında Malî Bütçe Kanunu içindeki fon uygulamaları özellikle, Maliye Bakanlığı başta olmak üzere Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile İmar İskân Bakanlığınca yönlendirilmektedir.

Maliye Bakanlığınca yönetilmekte olan Fonlar:

— Yatırımları Hızlandırma Fonu	: 5.500.000.000 TL.
— Konut Fonu	: 20.000.000.000 TL.
— Sivil Savunma Fonu	: 3.000.000.000 TL.
— Kamulaştırma Fonu	: 1.000.000.000 TL.
— Deniz Ticareti Geliştirme Fonu	: 2.000.000.000 TL.
— Uluslararası Kuruluşlarca Dış Finansmanı Sağlanan Projelerin Türk Lirası Giderlerini Karşılama F.	: 500.000.000 TL.
— Kur Farklarını Karşı. F.	: 300.000.000 TL.
— Müşterek Trafik Fonu	: 200.000.000 TL.
— Sermaye Piyasası Kurulu Fonu	: 250.000.000 TL.
— İslâm Kalkınma Bankası Güvenörler Kurulu Toplantı Giderleri Fonu	: 160.000.000 TL.
— Selektif Kredi Fonu	: 1.000.000 TL.

F o n T o p l a m ı : 32.911.000.000 TL.

Devlet Memuru Kanunu ile diğer kanunlar ve yönetmeliklerin gerektirdiği giderler ile toplu iş sözleşmelerinin gerektirdiği ek giderler karşılığı : 65.000.000.000 TL.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca
yönetilmekte olan fonlar :

— Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanat Siteleri İşletme Giderleri Fonu	: 14.000.000.000 TL.
— Sanayi Kredisi Fonu	: 100.000.000 TL.
— SEGEM Fonu (Sınai Eğitim Merkezi Fonu)	: 70.000.000 TL.
— Küsgem Yardım Fonu	: 63.000.000 TL.
— KÜSGET Yardım Fonu (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilâtı Merkezine Yardım)	: 10.000.000 TL.
— Teknoloji ve Transferi Adaptasyonu Araştırma ve Geliştirme Fonu	: 12.000.000 TL.

F o n T o p l a m ı : 14.255.000.000 TL.

İmar ve İskân Bakanlığınca Yönetilen Fonlar :

— (2 Nolu) Gecekondü Önleme Fonu	: 566.500.000 TL.
— (3 Nolu) Gecekondü Önleme Fonu	: 957.304.000 TL.
— Doğal Afetler Fonu	: 2.500.000.000 TL.

F o n T o p l a m ı : 4.023.804.000 TL.

TOPLAM FONLAR : 51.189.804.000 TL.

1982 Bütçe Kanununda görüldüğü gibi, üç bakanlıkça yönetilen başlıca toplam fon tutar-

ları, 51.189.804.000 TL. ulaşmaktadır. Bu tutar 1982 yılı malî bütçesinin (1.804.708.000.000 TL) % 2 8'ini oluşturmaktadır. Maliye Bakanlığınca Devlet Memurları Kanunu ile diğer giderler için ayrılan ek ödeneğin ilâvesiyle toplam fonlar 116.189.804.000 TL. ulaşmakta ve bu toplam 1982 bütçesinin % 6.4'ünü kapsamaktadır.

Ülkemizde özellikle 24 Ocak kararlarıyla da bazı yeni fonlar ihdas edilmiştir. Bu fonlar şunlardır :

- Destekleme ve fiyat istikrar fonu
- Bitkisel yağlar istikrar fonu
- Petrol araştırmaları fonu
- Tarımsal ürünlerin ihracatının geliştirilmesi ve tarımsal yapının bu amaçla düzenlenmesi fonu.

Bu fonları başka bir yazıda ele alacağız.

Merkez Bankası Bankalar İlişkileri

Merkez Bankasıyla mevduat bankaları arasında çeşitli ilişkiler vardır. Bu ilişkilerin başında mevduat bankalarının Merkez Bankasından daha çok reeskont şeklinde sağladıkları krediler gelir. Diğer taraftan mevduat bankaları topladıkları mevduatın % 30-35'ini zorunlu mevduat karşılıkları olarak Merkez Bankasına yatırırlar. Bu iki akımı bir arada mütalaa edersek bu ilişkilerin ilginç bir yanı ortaya çıkar.

1970'den 1979'a kadar daima bankalardan Merkez Bankasına daha fazla fon gitmiştir. 1980 sonu itibariyle ilk defa değişen ve 1981 sonunda da devam eden durum 1982'nin ilk üç ayında yine eski seyrini takip etmiştir.

26 Mart 1982 itibariyle Merkez Bankası mevduat bankalarına 242.453 milyon TL. reeskont kredisi açmış, bankalardan ise 272.429 milyon TL. mevduat karşılığı sağlamıştır. Bu şekilde bankalardan Merkez Bankasına 29.976 milyon TL. tutarında bir para akımı meydana gelmiştir.

Aylar itibariyle incelendiği zaman ilginç bir durum göze çarpmaktadır :

1980 senesinde bankalardan Merkez Bankasına fon akımı şeklinde başlayan ve üçer dörder aylık dönemler halinde devam edip yön değiştiren fon akımı 1981'de daha değişik bir seyir izlemiştir. Yılın ilk 9 ayında Merkez Bankasından Bankalara kayan fonlar, (Mart ayı hariç) sonraki aylarda (Aralık ayı hariç) ve Ocak, Şubat ve Mart 1982'de mevduat bankalarından Merkez Bankasına kaymıştır.

Yıllar	M. B. sınıfı Bankalara Sağladığı Krediler	(Milyon TL)	
		Mevduat Karşılıkları	Bankalara Net fon akımı (+) Bankalardan Net fon çıkışı (-)
1970	3.792	4.293	— 501
1971	3.311	6.956	— 3.645
1972	3.529	12.027	— 8.498
1973	8.257	16.275	— 8.018
1974	9.090	19.020	—10.830
1975	14.002	28.425	—14.423
1976	25.211	34.876	— 9.665
1977	37.693	51.368	—13.675
1978	54.707	68.672	—13.965
1979	75.611	98.304	—22.693
1980	148.014	137.243	+10.771
1981	257.247	236.565	+20.682
1982 (26 Mart)	242.453	272.429	—29.976

B a n k a K e s i m i n i n

		<u>M. B. dan</u> <u>Aldığı</u> <u>Kredi</u>	<u>M. B. daki</u> <u>Zorunlu</u> <u>Mevduat Karş.</u>	<u>(Milyon TL.)</u>
Ocak	1980	77.288	103.325	—26.037
Şubat	1980	98.622	108.074	— 9.452
Mart	1980	107.963	109.081	— 1.118
Nisan	1980	116.888	108.586	+ 8.302
Mayıs	1980	115.930	108.201	+ 7.729
Haziran	1980	121.224	111.736	+ 9.488
Temmuz	1980	126.372	123.875	+ 2.997
Ağustos	1980	122.988	126.424	— 3.436
Eylül	1980	126.905	130.814	— 3.909
Ekim	1980	136.352	138.994	— 2.642
Kasım	1980	134.981	139.211	— 4.230
Aralık	1980	148.014	137.243	+10.771
Ocak	1981	152.856	138.355	+14.501
Şubat	1981	162.655	140.312	+22.343
Mart	1981	148.185	154.570	— 6.385
Nisan	1981	194.470	163.969	+30.501
Mayıs	1981	199.768	165.930	+33.838
Haziran	1981	189.691	178.759	+10.932
Temmuz	1981	204.959	182.095	+22.864
Ağustos	1981	213.135	188.176	+24.959
Eylül	1981	204.789	199.960	+ 4.829
Ekim	1981	215.429	216.870	— 1.441
Kasım	1981	208.510	222.855	—14.345
Aralık	1981	257.247	236.565	+20.682
Ocak	1982	211.860	238.645	—26.785
Şubat	1982	235.320	270.354	—35.034
Mart	1982	242.453	272.429	—29.976

Buğday Stokları

1975 senesinden bu yana en yüksek buğday stokuna sahip ülke ABD'dir. ABD'nin 1975 senesinde 11.8 milyon ton olan buğday stoku 1981 senesinde 26,9 milyon tona yükselmiştir.

1981 senesinde 10 AET ülkesindeki toplam stoklar 9,2 milyon ton civarında idi. Kanada'da ise stoklar bir evvelki seneye göre 2.4 milyon ton azalarak 8.3 milyon tona düşmüştür. Buğday stoklarının en düşük olduğu ülkeler Arjantin ve Türkiye'dir. Türkiye'deki stoklar 1975-78 seneleri arasında devamlı arttıktan sonra 1979'dan itibaren düşüş göstermiştir. FAO'nun tahminlerine göre 1981'de stoklar Arjantin ve Türkiye'de 0,5 milyon ton olmuştur. Ancak Türkiye'ye ilişkin rakamlar sadece hükümetin elindeki stokları göstermektedir. Diğer ülkelere ait rakamlar ise, hükümetin, tüccarların ve üreticilerin elindeki stokların toplamını vermektedir. Bu nedenle Türkiye'deki gerçek stokların daha yüksek olduğu söylenebilir.

Dünyada toplam stoklar 1979 senesine kadar her sene artış göstermiş, daha sonra arka arkaya 2 sene düşmüş ve 1981 senesinde 92.7 milyon ton civarında olmuştur.

1981 senesinde dünya stoklarının yaklaşık % 30'u ABD'de, % 10'u AET ülkelerinde, % 9'u ise Kanada'da bulunuyordu

BUĞDAY STOKLARI

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 (tahmin)
Arjantin	0.7	0.7	1.1	0.9	1.1	0.5 (F)	0.5 (F)
Avustralya	1.7	2.7	2.1	0.8	4.6	4.3	1.3
Kanada	8.0	8.0	13.3	12.1	14.9	10.7	8.3
AET-10	10.7	8.5	8.7	7.4	10.0	8.4	9.2
Hindistan (1)	1.0	4.9	11.2	8.6	6.3	5.3	3.0 (F)
Türkiye (1)	0.3	1.6	3.1	3.2	1.3	0.7	0.5 (F)
ABD	11.8	18.1	30.3	32.1	25.1	24.5	26.9
Dünya-toplam	75.7	76.7	115.0	97.3	116.3	101.6	92.7

(1) Hükümetin elindeki stoklar

(F) FAO tahmini

Altın Bir Yılda % 34 Oranında Değer Kaybetti

En eski çağlardan günümüze, insanoğlunun kıymet simgesi olarak tanımlanan altın son bir yıl içinde % 33.9 oranında değer kaybetti. Ekonomik olayların ve fiyat seviyelerinin süratli değişiklik gösterdiği dönemlerde altının da fiyatı derhal değişmekte ve böylece kimileri sevinirken kimileri de hüsrana uğramaktadır. Piyasa kuralları altının değerinin oluşmasında da esas etken olarak belirmektedir. Dolara göre son beş yıl içinde altının değeri aşağıdaki şekilde oluşmuştur :

1 ons altın / Dolar

1977	1978	1979	1980	1981	1980/81	%'si
165	224	516	598	395	—	—33,9

Yukarıda verilen rakamlar altının bir takvim yılı içindeki ortalama dolar değerini göstermektedir. Hatırlanacağı üzere özellikle 1979

yılıının sonu ve 1980'in başlarında gelişen İran olayları, Tahran'daki Amerikalıların rehlin tutulmaları, Sovyetlerin Afganistan'ı işgalı dünyada bir savaş tehlikesinin arttığı dönemlerdir. İşte bu aylarda altının değeri uluslararası piyasalarda rekor bir artış gösterecek 846 dolara kadar yükselmişti. Savaş beklentisinin o tarihlerde giderek azalması ve yüksek fiyatların çekiciliği karşısında piyasadaki altın arzı birdenbire yükselmiş ve fiyatlar da yeniden düşmeye başlamıştı. Böylece 1980'in başında 846 dolara kadar fırlayan altın 1980 ortalamasına göre 598 dolar olarak değerlendirilmiştir.

1981 yılında düşüşün devam etmesinin en önemli etkenlerinden biri yükselen dolar dolayısıyla sağlam döviz elde etmek isteyen Sovyetler Birliğinin piyasaya devamlı bir şekilde altın sürmesiyle açıklanabilir. Bu düşüşün bir başka nedeni de petrol fiyatlarının düşüşü ile petrol üreticilerinin altın alımlarını durdurmalarıdır. Nitekim geçen hafta içinde İsviçre piyasasında altın bir ara 300 dolara kadar düşmüştür. Gelişmeler ilgi ile izlenmektedir.

Ülkemizde Televizyon Piyasası...

1967 yılında üretime başlayan ve ortaya çıkan olağanüstü taleble gelişen televizyon endüstrisi, dinamik bir endüstri dalına dönüşerek ülkemizde birçok yan ve ana sanayi dalının gelişimine neden olmuştur.

1974 yılında üretici firma sayısı 12'ye ve toplam üretim kapasitesi 1.235.000 adete yükselmiştir. Bugün bu üretim dalında % 75-80 yerli katkı oranına ulaşılmıştır. 1981 yılı sonuna göre, ülkemizde oluşan televizyon parkı 4.350.000 adettir. Yapılan ek bir tahmine göre, 1.5 - 2.0 milyon adeti de dolaylı şekilde gelen televizyon alıcısı da dahil edildiğinde bu rakam 5.850.000 adete ulaştığı söylenebilir.

Bu dalda yapılan üretimin en çok gelişimi 1971-74 döneminde gerçekleşmiştir. Daha sonra düşen taleble orantılı olarak üretim azalmış, bilhassa 1978-80 döneminde üretim ortalama % 23 dolayında azalmıştır. 1981 yılında görülen artış ise bir ölçüde ihracatla ilgilidir.

**TV ÜRETİMİ VE ELEKTRİKLİ EVLERE
TV GİRİŞİ (%)**

Yıllar	TV üretimi ⁽¹⁾		TV kullanan aile yüzdesi ⁽²⁾
	Siyah/Beyaz (Adet)	% Artış	
1970	4.368	—	2
1971	6.673	+ 52.7	4
1972	39.119	+486.2	8
1973	151.345	+386.8	14
1974	397.321	+162.5	25
1975	642.000	+ 61.6	40
1976	684.832	+ 6.7	52
1977	729.950	+ 6.6	64
1978	577.383	— 21.0	77
1979	461.474	— 20.1	83
1980	328.900	— 28.7	86
1981	477.500	+ 45.2	88

(1) Üretim rakamlarına ihracatı yapılan yaklaşık 110.000 adet TV dahildir.

(2) Yasal ve yasa dışı gelen TV adeti toplam 1.5 milyon adet yüzde'ye dahildir.

1981 yılı sonunda ülkemizde siyah/beyaz TV kullanan aile oranı % 88'e ulaşmıştır ⁽³⁾. Diğer bir deyimle 61 cm. siyah/beyaz TV talebi doyum noktasına gelmiştir. Artan fiyatlar, satın alma gücündeki düşüşler ve renkli TV'ye geçileceği haberleri bugün için satış duraklamasında önemli rol oynamaktadır.

Komşu ülkeler renkli TV yayınına geçmişlerdir. Kıyı şeridimiz, 42 il ve ülke nüfusunun

% 80'i komşu ülkelerinin renkli yayınlarının tesir alanındadır. Hali hazırda ülkemizde yurt dışından gelen 250 - 300 bin adetlik bir renkli TV Parkı oluşmuştur. Yapılan talep tahminlerine göre ülkemizde 1983 - 92 döneminde ortalama 1 milyon adetlik bir talep görülecektir. Ülkemizde yaklaşık 7 milyonluk haneyi bu rakama bölersek önümüzdeki 10 yıl sonunda renkli TV oranı % 15 dolayında olması beklenmektedir.

İlk yıllarda TV piyasasında % 15 - 20 oranında renkli TV talebi beklenmektedir. Bu da yılda 80 - 120 bin adet renkli televizyon üretimini içerecektir.

Türk TV üreticileri renkli TV üretimine hazır görünüyorlar. Yeni yatırımların firmalara yükleyeceği ek finansman sadece kalıp - şasi yatırımıyla sınırlı kalacağı ve yatırımın firma bazında 25 - 30 milyon TL'lik bir tutarda olacağı ileri sürülmüştür. İlk yıllarda bile yerli katkı oranının % 50'nin altına düşmeyeceği belirlenmiştir. Gerekli döviz tutarının yıllık 25 - 40 milyon dolarda kalacağı ve birkaç yıl içinde yerli katkı oranının daha da artmasıyla bu tutarın giderek azalacağı belirtilmektedir.

-
- (3) Türkiye'de TV kullanma oranı ev sayısı esas alınarak yapılmaktadır. 1981 yılında nüfusumuz 46,5 milyon olup ve 9,3 milyon haneyi kapsamaktadır. Toplam hanelerin % 72'sinin elektrikli olduğu anlaşılmaktadır. Toplam pazar büyüklüğü 6,7 milyon hane olarak tahmin edilmiştir.

İşten Çıkarma Son Çare Değil!

Ekonomik durgunluk nedeniyle Amerika'da bir fabrika stoklarını azaltmak amacıyla günlük üretimini düşürdü. Bunun sonucu 600 işçiden 50'si için iş kalmadı. Yöneticiler bu 50 işçi için üç olağan, bir de olağan dışı çözüm önerdiler. Olağan çözümler, işçilerin 1000 - 3000 dolar arasında bir tazminat karşılığı kendi istekleri ile istifa etmeleri, geri alınma garantisi ile 6 ay işten ayrılmaları ve fabrika içinde başka işler yapmaları idi. 2 işçi 6 ay süre ile, 30 işçi ise tazminat alıp tamamen işten ayrıldı.

Olağan dışı olan çözüm ise, işçileri bordroda tutmak ve onlar için başka bir kullanım alanı bulmak idi. Fabrika içinde yapılacak bir şey olmadığı için bu kişiler belediyeye bazı

projelerin gerçekleştirilmesini sağlama amaçıyla yardıma gönderildiler. İşçiler belediye başkanınca verilen listeden yapmak istedikleri işi settiler. Bir grup işi Belediye Sarayının restorasyonunda, bir grup da depo tamirinde çalıştı. Daha sonra da itfaiye binası tamir edildi.

Yapılan anlaşma gereği bu işler belediyenin 1981 bütçesi dışında tutuldu. Böylece bu uygulama belediyede görevli hiç kimsenin işi-ne son verilmesine neden olmadı. Bu projelerde çalışan kimseler, ihtiyaç duyulduğunda fabrikaya geri çağrıldılar. Bu sistem şirkete haftada 3000 dolara maloldu. Ancak, masraf normal bir gider gibi vergiden düşüldü. Bütün bunların karşılığında şirket iyi bir işveren olarak n yaptı.

Kaynak : International Management.

Devlet Subvansiyonları

Çeşitli ülkelerde devletin bazı alanlarda özellikle ekonomik ve sosyal amaçlarla destek sağladığı görülmektedir. Devlet subvansiyonu olarak adlandırılan bu fonlar, ekonomik gidişin seyrine göre, değişmektedir. 1978-79 yılları arasında devlet subvansiyonlarının GSYİH'nin yüzdesi olarak çeşitli ülkelerdeki gelişimi şöyledir :

BAZI ÜLKELERDE SUBVANSİYONLAR GSYİH % olarak

Ülkeler	1978	1979	Değişim %
F. Almanya	1.8	1.8	n.a
Fransa	2.7	2.7	n.a
İtalya	2.9	3.4	+0.5
Hollanda	2.7	2.9	+0.2
Belçika	4.5	4.8	+0.3
Lüksemburg	5.5	5.1	-0.4
İngiltere	2.2	2.3	+0.1
İrlanda	10.0	9.5	-0.5
Danimarka	3.3	3.1	-0.2
İsveç	2.5	2.6	+0.1
Yunanistan	2.9	2.3	-0.6
İspanya	1.9	1.5	-0.4
Portekiz	4.0	—	n.a
A.B.D.	0.4	0.4	n.a
Japonya	1.3	—	n.a
Türkiye	1.5	1.2	-0.3

1978 yılında çeşitli Batı ülkelerinde devlet subvansiyonlarının GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu ülke % 10 ile İrlanda'dır.

Bu ülkeyi % 5.5 ile Lüksemburg, % 4.5 ile Belçika ve % 4 ile Portekiz izlemektedir. Sıralamalardaki en düşük subvansiyon ise % 1.8 ile Batı Almanya'da görülmektedir. Devlet subvansiyonlarının GSYİH içindeki payının en düşük olduğu ülke % 0.4 ile ABD'dir.

1979 yılında bir önceki yıla göre subvansiyonların değişiminde artış gösteren ülkelerin başında İtalya, Belçika ve Hollanda gelmektedir. GSYİH içinde azalma ise, Yunanistan, İrlanda, İspanya ve Türkiye'de görülmektedir. Ülkemizde, devlet subvansiyonları özellikle 1970 yılından sonra önem kazanarak, GSYİH içindeki payı artmıştır. Devletin özellikle tarım ürünleri ve KİT'lere sağladığı bu fonların seyri özellikle 1976-77 yıllarında büyük artışlar göstermiştir. Bu iki yıl süresince GSYİH içindeki subvansiyonların payı % 1.6 ve % 1.5 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Özellikle son yıllar içinde devlet subvansiyonlarının en hızlı artışı % 133.9 ile 1981'de görülmüştür. Bu yılda subvansiyonların GSYİH içindeki pay % 1.3 yükselmiştir.

**TÜRKİYE'DE DEVLET SUBVANSİYONLARININ GELİŞİMİ VE GSYİH
İÇİNDEKİ PAYI**

(Milyon TL.)

Yıllar	(Cari Fak. Fiy) GSYİH	Subvansiyonlar	Subvan. % Artış	Subvansiyonların GSYİH %
1970	131.118,6	1.557,5	—	1,2
1971	167.965,9	1.708,1	9,7	1,0
1972	206.519,5	1.728,4	1,2	0,8
1973	265.681,4	1.911,0	10,6	0,7
1974	369.772,4	2.172,0	13,7	0,6
1975	468.382,4	2.500,8	15,1	0,5
1976	594.690,6	5.042,5	101,6	0,8
1977	793.469,0	12.611,0	150,1	1,6
1978	1.188.012,2	17.511,0	38,8	1,5
1979	2.015.305,2	24.691,0	41,0	1,2
1980*	4.092.411,3	32.093,0	30,0	0,8
1981 ¹	5.932.975,1	75.085,0	133,9	1,3

(*) Geçici tahmin

(¹) Tahmin

Kaynak : TÜSİAD / DPT

Dış İnşaat ve Mühendislik Hizmetlerindeki Sorunlar...

Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri petrol zenginliklerini bilinçli bir şekilde altyapı yatırımlarına dönüştürmektedir. Bu ülkelerde kişi başına yatırım payı 1000 dolar - yıl seviyesinin üstüne çıkmakta ve önümüzdeki beş yıl içinde bu ülkelerin en az 500 milyar dolarlık bir alt yatırım yapacağı tahmin edilmektedir. Bu yatırımlar ülkemiz firmalarının da aktif bir rol oynadığı bir inşaat ve mühendislik pazarı oluşturmuştur. Bugün 100'ü aşkın Türk firması bu ülkelerde yaklaşık 12 milyar dolarlık iş yükümlülüğü almışlardır.

Önümüzdeki 5 yıl zarfında bu tutarın 40 milyar dolara ulaşacağı sanılmaktadır. Ülkemiz açısından bu denli önem kazanan bu pazarda bugün 100 bini aşkın işçimizle 5000'e yakın mühendis ve teknik personelimiz çalışmaktadır. 1985 yılında bu sayının en az 350 bine çıkması beklenmektedir. Dış ülkelerdeki inşaat ve mühendislik hizmetlerinde ortaya çıkan sorunlar ve alınması gerekli önlemler şunlardır :

— İnşaat ve mühendislik hizmetlerinin yoğunluk kazandığı, Libya, Suudî Arabistan ve Irak'taki inşaatlarda kullanılacak sanayi ürünlerimizin standartları belirlenmelidir.

— Piyasada oluşan rakip firmalara karşı yeni ortak önlemler geliştirilmelidir.

— Bu pazara, çekiciliği dolayısıyla girecek yeni firmaların yeterli teknik ve finansal bilgi ve kaynaklara sahip olması sağlanmalıdır.

— Türk bankalarının teminat mektuplarının geçerliliği tam olarak sağlanmalıdır.

— Yapılan iş karşılığı hazırlanan hak edişler geç ödendiğinden birçok müteahhit firma işi bırakmak zorunda kalmaktadır. Bu durum hızla giderilmelidir.

— Bu hizmetlerle ilgili olarak yapılan ulaşım ve haberleşme hizmetlerinin iyileştirilmesi zorunludur. (Uçak - teleks - telefon vb.)

— Dış ülkelerdeki inşaat birim fiyatları bilinmediğinden, işler kaybedilmekte veya düşük değerde kazanılmaktadır. Bu bilgi birikimi ve akışı kolaylaştırılmalıdır.

— Elde edilen kâr payının hangi koşullar içinde vergiden muaf olduğu açıklığa kavuşturulmalıdır.

— İş yapılan ülkeler bazında çalışma koşullarının ayrıntıları açıklanmalıdır.

— Yüklenilen inşaatın gereği olan geçici ve kesin teminat miktarı bazı firmalarımızı işin başında başarısız kılmaktadır. Bu durumlarda firmaların birleşerek iş almaları gerekmektedir.

— İnşaat ve mühendislik hizmetlerinin yoğun olduğu ülkelerde devletin de katkısıyla teknik bürolar kurularak her türlü iletişim araçlarıyla donatılması geciktirilmemelidir.

— Bazı elçilik ve konsolosluklarımızda, kurulacak bürolar aracılığı ile dışa açılacak firmalara yardım edilmelidir.

İşin Bölüşülmesi

Almanya'da bazı işyerlerinde görülen job-sharing'in kısa bir tanımı, iki kişinin bir iş yerinde çalışması olarak yapılabilir. İş bölüşen kişiler maaşı ve çalışma saatlerini de bölüşmektedirler. Önemli olan iş yerinde devamlı surette çalışan birinin bulunması. İş arkadaşları işi yarım gün, gün be gün, haftadan haftaya ya da aydan aya aralarında anlaşıp paylaşabilmekteler. İş bölüşmenin ana yurdu olan Amerika'da işi bölüşmeyi isteyen kişileri bir araya getiren bürolar kurulmuştur. Devlet'de part-time işin değişik bir çeşidi olan işi bölüşmeyi desteklemekte.

Araştırmalara göre işi bölüşen kişilerin daha ilgili ve yaratıcı oldukları dikkati çekmektedir. Ancak, hem çalışanlara hem de işverene bir çok avantajlar sağlamasına rağmen bu tarz çalışma henüz yaygınlaşmamıştır. Profesörler, sekreterler, teknik elemanlar ile kimyagerlerde daha sık görülen iş bölüşme managerler için tatbiki zor bir çalışma sistemi teşkil etmekte. Çalışan kişilere sabahleyin ayrı, öğleden sonra ayrı bir patron sunmak imkânsız gözükmemekte.

İşî bölüşmenin avantajları olarak şunlar sayılabilir :

- Hastalık, izin v.s. sebebiyle iş arkadaşı gelemecek olursa, iş yerinde diğer görevli kişi çalışarak iş yerinin boş kalmasını önlemekle yükümlü olduğundan, işin aksaması söz konusu değildir.
- Yapılan araştırmalara göre 4 saatlik bir çalışmadan sonra kişilerin çalışma kapasitesinde düşüş görüldüğünden, işin yarım gün olarak paylaşıldığı sistemlerde % 33'lük daha fazla randıman alınabiliyor.

Dezavantaj olarak ise artan idarî masraflar, artan sosyal masraflar (prim, yemek parası, sigorta gibi) ile işi devrederken geçen uyum süresi sayılmaktaysa da bunlar avantajları geçmemektedir.

Çalışan kişi yönünden yükselme şansının olmaması ile sistemin sağladığı ortalama % 20'lik randıman artışı için fazla bir ücret ödenmemesi dezavantaj sayılmakta. Ayrıca, sistem tam gün çalışanları daha fazla strese, rekabete, ve kendilerini baskı altında hissetmeye ittiğinden eleştirilmekte.

Yine de bilhassa ailevi ya da kişisel sebeplerden uygulanan işî bölüşme özellikle işveren tarafından tercih edilmekte Belirli bir süre işte çalışıp işî öğrenmiş kişilerin tam gün çalışmaları imkansızlaşırsa işveren bu sistem sayesinde adı geçen kişileri kaybetmekten kurtulmaktadır.

Kaynak : Wirtschaftswoche.

Japon

İhracat Sigorta Sistemi

30 sene içinde Japonya ABD'den ve Federal Almanya'dan sonra dünyanın üçüncü büyük ihracatçı memleketi durumuna gelmiştir. Bugün Japonya ihracat ile yaşamakta ve fason çalışmaktadır. İhraç ettiği malların % 96'sının hammadesini (enerji dahil) ithal etmekte, bu maddeleri işleyip rekabet şartlarına uygun fiyatlarla ihraç etmektedir.

İhracat sigorta sisteminin amacı ihracatın sağlıklı bir şekilde devamının sağlanması ile resmi formalitelerde meydana gelebilecek kısıtlamalara ve ihracat sırasında ortaya çıkabilecek çeşitli risklere karşı ihracatın ve ihracatçının korunmasıdır.

İhracat sigortası başlıca 7 grupta toplanmaktadır :

1) **Normal İhracat Sigortası** : Bu sigorta, ihracatın yapıldığı memlekette kambiyo kısıtlaması, ithalata konan yasaklar veya harp gibi ani tehlikeler nedeniyle kayıplar olması ve alıcı memleketteki ithalatçının iflas etmesi halinde tazminatı öngörmektedir.

2) **İhracat Hasılat Sigortası** : Kredili ihracatta bedelin taksitle ödenmesinin, yatırım malzeme ve makinaları ihracında kredi açan banka veya mali kuruluşların ödemede bulunmalarının imkansızlaşması halinde zararları karşılamayı amaçlayan sigorta şeklidir.

3) **İhracat Fatura Sigortası** : İhraç edilen mala ilişkin faturanın vadesi geldiği halde ödenmemesi halinde dış ticaret işlerinde yetkili bankanın kayıplarının karşılanması bu sigortanın kapsamı içindedir.

4) **İhracat Malî Sigortası** : İhracat için verilen avansa ilişkin senedin banka tarafından tahsili imkânsızlaştığı takdirde meydana gelen zararların karşılanması bu sigortanın kapsamındadır.

5) **Konsinye Satış Sigortası** : Bu sigorta konsinye satış anlaşmasında belirtilen devre içinde gönderilen mala ilişkin bedelin ödenmesinin mümkün olmaması halinde ihracatçının zararının karşılanmasını öngörmektedir.

6) **Deniz Aşırı İlan Sigortası** : Dış pazarlarda verilen reklamların çıkmaması veya amacına uygun şekilde yapılmaması halinde ortaya çıkan kayıpların tazminatı bu sigorta şekli içindedir.

7) **Denizaşırı Yatırım Sigortası** : Çeşitli ekonomik çıkarlar sağlamak amacı ile dış memleketlerde yatırım yapan, ortak bir projenin gerçekleştirilmesi için yabancı bir şirket ile işbirliği içinde bulunan ve kararnameler ile tesbit edilen madenlerin işletilmesi ve Japonya'ya ithal edilmesi amacı ile uzun vadeli anlaşmalar imza eden kimselerin ana para ve temettü kayıplarını ve karşı tarafın iflas etmesi veya ani buhranlar nedeni ile uğradığı zararlar ödemek için yapılan bir sigorta şeklidir.

Erken veya Esnek Emeklilik

Avrupa Komisyonunca benimsenen, gönüllü erken emeklilik tasarıları ile, emeklilik dönemine yaklaşan insanların emeklilik sorunu hafifletmesi ve işsizlik sorununa çözüm bulması açısından önem kazanmaktadır.

Avrupa Parlamentosunun Ekonomik ve Sosyal Komite yetkilileri işçilere belli bir yaştan sonra ne zaman emekli olacaklarını belirleme hakkının tanınması ve aşamalı emeklilik tasarısının kabul edilmesinin son derece gerekli olduğunu belirtmektedir.

Komisyon Planınca, işçilerin emeklilik kazanma yaşını içeren ulusal yasaların önemli değişiklikleri içermesini de gündeme getirecektir. Plan, kadın ve erkek tüm işçilerin, belli bir yaştan sonra ne zaman emekli olacaklarına özgürce karar vermelerini öngörmekte.